

Aktualne.cz. - -01.11.2021

Martin Novák

Ukrajina je v očích Putina ženou, která utekla z harému, říká ruský filmař Manskij

В очах Путіна Україна – це жінка, яка втекла з гарему, каже російський режисер Манський

Російський режисер документальних фільмів В. Манський з політичних причин живе в еміграції в Ризі, Латвія. У Їславі на Міжнародному фестивалі документального кіно він представив свій новий фільм «Горбачов». Під час інтерв'ю уродженець України Манський описує конфлікт між Росією та Україною. За його словами, незалежність України від Росії для російського президента В. Путіна неприйнятна, в його уявленні Україна — це регіон Росії, схожий, наприклад, на Воронежську область. Сплачуючи за російську нафту і газ, каже режисер, Європа не лише допомагає підтримувати, а й зміцнювати режим, який за своєю суттю ворожий Європі. Довгострокова мета Росії, стверджує автор, це розвалити ЄС і відновити біполярний світ влади Росії та Америки, в якому немає місця для незалежної Європи.

<https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/vitalij-manskij-rusko/r~868e94003b0a11ec8fa20cc47ab5f122/>

Rusko definitivně přechází od autoritářského systému na totalitní. Nezávislá média mizí a lidé, kteří kritizují vládu nebo prezidenta Vladimira Putina, jsou kriminalizováni jako zahraniční agenti. Putinův konec ale může být i dost drsný, říká v rozhovoru pro Aktuálně.cz ruský režisér dokumentárních filmů Vitalij Manskij.

Režisér je podepsán pod mezinárodně uznávanými filmy jako Svědkové Putinovi, Roura nebo V paprscích slunce. V roce 2014 Rusko z politických důvodů opustil a žije v exilu v lotyšské Rize. Deníku Aktuálně.cz poskytl rozhovor během návštěvy Jihlavy, kde se o víkendů zúčastnil Mezinárodního festivalu dokumentárních filmů. Představil tam svůj nový snímek Gorbačov. Ráj, ve kterém zpovídá bývalého sovětského vůdce v jeho vile na okraji Moskvy.

Ukrajinský rodák Manskij popisuje také konflikt mezi Ruskem a Ukrajinou. Pro Putina je podle něj nezávislost Ukrajiny na Rusku nepřijatelná.

Ve vašem novém filmu Gorbačov. Ráj se s bývalým sovětským vůdcem dohadujete, jestli je v Rusku svoboda slova. Vy tvrdíte, že ne, a Michail Gorbačov se směje, že to budete tvrdit vždy a nikdy nebudete spokojený. Zhoršuje se podle vás situace razantně v posledních letech?

Rusko se dnes nachází v poslední fázi autoritářského systému a v mnoha ohledech už je v podstatě totalitním státem. Stačí se podívat na vývoj posledních dvaceti let, kdy je Vladimir Putin u moci a stal se prezidentem (od konce roku 1999 - pozn. red.). Tehdejší Rusko a dnešní, to jsou dvě úplně odlišné země. Dnes už v zemi není jediný zdroj nezávislých informací a média, která jsou řekněme částečně svobodná, vláda označuje za zahraniční agenty a kriminalizuje je.

Být údajným zahraničním agentem v Rusku znamená synonymum ke zrádci vlasti. Je to oficiální označení, které vláda dává bez soudu a dotyčný nemá šanci se bránit. Je to příšerné, protože někteří lidé v Rusku se ze dne na den dočtou v médiích, že jsou zrádci vlasti.

Uvedu vám na vlastním příkladu, jak dramaticky se situace zhoršila. V roce 2014 mě vláda označila za zrádce a agenta, ale nevyplývaly z toho žádné právní kroky. Byla to propagandistická záležitost, namířená proti mně, protože mé názory se neshodují s těmi, které zastává vláda. Když dnes člověka takto označí, změní se jeho status a má to pro něj trestněprávní následky.

Je teď naděje na nějaké změny k lepšímu nižší, než byla v osmdesátých letech, kdy se dostal komunistický systém do krize a nazrávala doba pro změny, které pak nastaly za Gorbačova? Je dnešní situace v tomto směru bezúspěšnější, ponuřejší?

Nechci mluvit za všechny. Osobně ale považuji současný stav v Rusku za svoji porážku a porážku lidí, kteří považují ideje svobody a liberální demokracie za důležité. Když to budu brát jako bitvu, tak stát už jen prochází bojištěm a likviduje poslední raněné nepřátele.

Nicméně se domnívám, že z dlouhodobého hlediska ti, co jsou nyní vítězové, nakonec prohrají. Také si ale myslím, že k velkým změnám nedojde za mého života, bude mi už šedesát. Možná kdybych žil tak dlouho jako Gorbačov (bývalému sovětskému prezidentovi je 90 let - pozn. red.).

Genocida vědění

Ve filmu Gorbačov. Ráj debatujete s bývalým sovětským vůdcem v jeho vile a na pozadí v televizi zrovna běží projev Putina. Gorbačov se na něj krátce podívá, ale nekomentuje to. Jak vlastně Gorbačov hodnotí Putina a jeho politiku?

Řekl bych, že jeho pocity jsou smíšené. Gorbačov v mnohém Putina podporuje a zastává se ho, ale nelíbí se mu likvidace demokratických institucí a svobod. Problém ale tkví v tom, že Gorbačov nemá žádný přístup k nezávislým informacím. Jako byl vždy zvyklý, sleduje pořad jen státní televizi a čte papírové noviny, které jsou více či méně na straně Putina a jeho režimu, s jedinou výjimkou listu Novaja Gazeta. Gorbačov vůbec nepoužívá internet, počítač ani chytrý telefon. V jeho situaci je proto těžké nepodléhat propagandě a zkreslování, které se z oficiálních médií valí.

To, co vysílají ruské televize, bych nazval genocidou chápání a vědění ruského člověka. Agresivní propaganda, při které je těžké si zachovat zdravý rozum.

Narozen v roce 1963 ve Lvově.

Režisér a tvůrce dokumentárních filmů s politickou tematikou.

Jeho nejznámějším filmem jsou Svědkové Putinovi. Manskij natočil unikátní záběry v Kremlu v době, kdy na konci roku 1999 Boris Jelcin předal prezidentské pravomoci Vladimíru Putinovi.

Je režisérem filmu V Paprscích slunce, který dokumentuje život jedné rodiny v Severní Koreji. Vedení KLLDR Manskému původně povolilo natáčení, film ale po zhlédnutí kritizovalo.

V roce 2014 Manskij opustil Rusko, žije v lotyšské Rize.

Na Mezinárodním filmovém festivalu v Jihlavě se promítal jeho nový film Gorbačov. Ráj.

Ve vašem dřívějším filmu Svědkové Putinovi mapujete samotný začátek Putinovy éry, vlastně jeho první hodiny a dny v křesle prezidenta. Charakterizovaly je vysoké ceny ropy a plynu, což znamenalo vysoké příjmy pro Rusko a ekonomický růst po marasmu devadesátých let. Dá se říci, že měl Putin obrovské historické štěstí a že mu tento fakt pomohl upevnit moc a stabilizovat svůj režim?

Problémem je, že Evropa placením za ruskou ropu a plyn nepomáhá jen udržet, ale ještě posilovat režim, který je ve své podstatě nepřátelský k Evropě. Dlouhodobým cílem Ruska je rozbití Evropské unie a obnovení bipolárního mocenského světa Ruska a Ameriky, ve kterém pro nezávislou Evropu není místo.

Je mi jasné, že třeba pro mnoho Čechů je to absurdní. Říkají si: "Proboha, jak by se mohla situace zvrátit tak, že by Česko zase patřilo do ruské sféry vlivu? Vždyť to není možné." Podívejte se ale na mapu Evropy před zhruba sto lety. Jak se změnila. Vliv velkých zemí a impérií se někdy projevuje pomalu a postupně. Neexistují žádné záruky, které by východní Evropě garantovaly, že zůstane už navěky mimo mocenský vliv Ruska.

Vy pocházíte ze Lvova, z Ukrajiny. Nakolik je nebo bylo pro Putina a jeho prestiž velkou ranou, že se Ukrajina vzepřela a dnes jsou Rusko a Ukrajina v podstatě nepřátelé?

Je to celkem jednoduché. Putin neuznává Ukrajinu jako nezávislý stát, a tudíž jí ani nepřiznává nárok nebo právo se tak chovat. Jeho pohled na svět je pohledem absolventa školy KGB a Ukrajina je v tomto pohledu oblastí Ruska podobně jako třeba Voroněžská oblast. Na Ukrajinu se Putin dívá jako na třetí ženu, která se rozhodla opustit harém. Není to jen o ztrátě image a prestiže, je to něco naprosto

neodpuštělného a nepřijatelného. Taková žena nemá právo na svůj hlas nebo na to, aby sama změnila svůj život.

Putin žije v jiných zákonech a pravidlech. Ukrajina nemá právo na nezávislost a vlastní politiku, a pokud si to Ukrajinci myslí, je třeba je přimět k poslušnosti. Jako děti - když něco provedou, za trest nepůjdou s kamarády v neděli do parku.

Pohádka bez šťastného konce

Vraťme se ještě k vašemu úspěšnému filmu Svědkové Putinovi. Natáčel jste Borise Jelcina a Vladimira Putina přímo v Kremlu a v jedné pasáži Jelcin říká jakoby mimochodem, že když hledal svého nástupce, uvažoval asi o patnácti lidech. Přeháněl?

Nelhal, byla to pravda. Jelcin skutečně zvažoval několik kandidátů a Putin se stal premiérem jen asi čtyři měsíce před tím, než Jelcin složil funkci a předal mu ji. Pravda byla taková, že prezidentské volby v roce 1996 Jelcin ve skutečnosti prohrál s komunistou Gennadijem Zjuganovem, ale podařilo se výsledek zvrátit takzvanými administrativními zásahy. Zdravotně na tom byl špatně a už od té doby hledal člověka, který by se mohl stát jeho nástupcem a zároveň loutkou v rukách takzvané Jelcinovy rodiny. Tak se říkalo lidem v okolí Jelcina na špičce moci. Výraz rodina neznamená přímo, že by to byli členové jeho rodiny, ale klan vlivných lidí, provázaných s Jelcinem coby prezidentem.

Putin tento casting vyhrál právě proto, že nekladl žádný odpor a přesvědčil Jelcina a jeho lidi, že bude loutkou. Mnozí jiní kandidáti naznačovali, že mají vlastní názor a představu.

Film je také o konci Jelcina a začátku Putina. Jaký bude podle vás konec Putina? Díky změnám v ústavě by teoreticky mohl být prezidentem až do roku 2036...

Když se podíváme do historie, uvidíme, že diktátoři, kteří vládli déle než třicet let, nekončili moc dobře. Josif Stalin ležel v bezvědomí v Kremlu, aniž by mu někdo pomohl. (Bývalý zimbabwský prezident) Robert Mugabe: pomátl se a moc vzala do rukou jeho manželka. Nebo třeba (bývalý libyjský vůdce) Muammar Kaddáfí.

Historie nezná šťastné a spokojené odchody dlouholetých diktátorů a myslím, že Putin v tom není a nebude výjimečný. Sám se zahání do kouta a upravuje ústavu tak, aby mohl vládnout do roku 2036. Ale v té době mu bude už čtyřiaosmdesát let.

Jak se vůbec může člověk odpoutat od moci, když ji držel tak dlouho? Klidně nakonec může dojít k nějakému palácovému převratu. Myslím, že to bude pohádka bez šťastného konce.